

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

การศึกษานี้เป็นความพยายามที่จะเข้าใจและหาข้อสรุปเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี ซึ่งเป็นมิติหนึ่งของการเมืองไทย แม้ว่าจะไม่สามารถเข้าใจการเมืองไทยได้ทั้งหมด ทั้งนี้เพราะการศึกษานี้มีประชากรวิจัยเพียง 10 คน และสามารถศึกษาได้เพียง 8 คนเท่านั้น และอีกประการหนึ่งมีอุปสรรคเรื่องเวลาจึงทำให้ไม่สามารถที่จะศึกษาได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความคาดหวังว่า การวิจัยครั้งนี้อาจจะเป็นต้นแบบสำหรับการศึกษาเรื่องสตรีกับการเมืองในครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นทำความเข้าใจมูลเหตุจูงใจในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสตรีก่อน หลังจากนั้นก็ได้ค้นหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อชัยชนะในการเลือกตั้งของ ส.ส.สตรี ทำไมผู้วิจัยจึงเริ่มต้นการศึกษาอย่างนี้ ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า ถ้าหากเราสามารถเข้าใจว่า ส.ส.สตรีมีความต้องการเข้าสู่บทบาททางการเมืองเพื่ออะไร และใช้กลวิธีในการที่จะให้ตนได้รับการเลือกตั้งอย่างไรแล้ว ก็จะนำไปสู่การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการกระทำหรือบทบาทของ ส.ส.สตรี ภายหลังได้รับเลือกตั้งได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยคิดว่า บทบาททางการเมืองของ ส.ส.สตรีจะต้องสนองตอบต่อเหตุผลในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองดังกล่าว

จากผลการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ข้อสรุปเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี 2 ประการ ดังนี้

- 1) เพื่อเป็นทายาททางการเมืองของครอบครัว ซึ่งเป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ทางการเมือง บิดา ลุงหรือพี่

2) เพื่อต้องการพิสูจน์ความสามารถของตนเองในด้านการเมืองการปกครอง กล่าวคือ ภายหลังจากที่ ส.ส.สตรีได้แสดงบทบาทความสามารถในสาขาอาชีพอื่น ๆ แล้วให้เป็นที่ปรากฏและยอมรับของสังคม

หลังจากที่ทราบถึงแรงจูงใจในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของ ส.ส.สตรีแล้วประเด็นต่อไปที่ผู้วิจัยสนใจที่จะทราบก็คือ ปัจจัยที่กำหนดการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของ ส.ส.สตรี โดยผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานในการศึกษาไว้ว่า "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีส่วนใหญ่จะมีภูมิหลังที่เอื้ออำนวยต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมือง" และจากผลการวิจัยทำให้สามารถทราบว่า ปัจจัยที่กำหนดการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของ ส.ส.สตรี โดยเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้

1. คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครฯ
2. การให้ความช่วยเหลือแก่ท้องถิ่นและประชาชน
3. นโยบายและชื่อเสียงของพรรคการเมือง
4. อิทธิพลบารมีของบิดา พี่และญาติ
5. อิทธิพลบารมีของหัวหน้าพรรคหรือแกนนำพรรค

จากผลการศึกษาดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ได้ว่า การที่ ส.ส.สตรีได้รับเลือกตั้งเข้ามาเพราะด้วยเหตุปัจจัยจากคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครฯ และการให้ความช่วยเหลือแก่ท้องถิ่นและประชาชนมากกว่า เหตุผลของนโยบาย และชื่อเสียงของพรรคการเมือง หรือด้วยเหตุผลจากอิทธิพลบารมีของบิดา พี่หรือญาติของผู้สมัครฯ มากกว่าอิทธิพลบารมีของหัวหน้าพรรคหรือแกนนำพรรค นั่นก็หมายความว่า ในการเลือกตั้งนั้นประชาชนจะพิจารณาว่าผู้สมัครฯ คนใดมีคุณสมบัติที่จะเป็นที่พึ่งและสามารถให้ความช่วยเหลือแก่ตน และท้องถิ่นมากกว่าที่จะคำนึงถึงหลักการของประชาธิปไตยในการเลือกตั้งที่จะต้องพิจารณานโยบายและชื่อเสียงของพรรค หรือให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองมากกว่าบุคคล เหตุผลที่ประชาชนพิจารณาในการเลือกตั้งและทำให้ ส.ส.สตรีได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำบริบทของสังคมไทยมาใช้อธิบายโดยสามารถสรุปได้ว่า ค่านิยมดั้งเดิมของคนไทยและสังคมไทยคือ ความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ (patron-client relation) มีอิทธิพลการเลือกตั้งของไทยและการเมืองไทย นั่นก็คือ ส่งผลให้การเมืองไทยเป็นการเมืองแบบอุปถัมภ์

ภายหลังจากสตรีประสบชัยชนะในการเลือกตั้ง เข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทน เพื่อทำหน้าที่ในด้านการเมือง ผู้วิจัยก็ได้มุ่งเน้นที่จะศึกษาหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี โดยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของ ส.ส.สตรี
 - 1.1 ข้อจำกัดของตัวสตรีเอง ที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเองและขาดความตื่นตัวทางการเมือง
 - 1.2 อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมให้แก่วัฒนธรรม ค่านิยม กฎหมาย ศาสนา ระบบการเมือง
2. ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของ ส.ส.สตรี ซึ่งมีดังนี้
 - 2.1 คุณสมบัติพื้นฐานของสตรี เช่น การศึกษา อาชีพ และประสบการณ์ต่าง ๆ
 - 2.2 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความสามารถในการให้ความช่วยเหลือ หรือเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนได้ในระดับที่ตนเอง และครอบครัวไม่เดือดร้อน
 - 2.3 สมาชิกในครอบครัวมีความเกี่ยวข้องกับการเมือง
 - 2.4 บิดามารดามีภูมิฐานะในท้องถิ่นนั้น หรือตนเองเป็นคนในท้องถิ่นนั้น
 - 2.5 ความเป็นผู้หญิงจะมีอิทธิพลต่อความรู้สึกการเป็นตัวแทนของเพศเดียวกัน
 - 2.6 ความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลสำคัญในท้องถิ่น
 - 2.7 การเลือกสังกัดพรรคการเมือง

ข้อสรุปของปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของ ส.ส.สตรี เมื่อนำมาพิจารณากับแนวความคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษาพบว่า มีความสอดคล้องกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผลการศึกษาที่ออกมาตรงกัน และภายหลังจากที่ได้ทำความเข้าใจต่อการกระบวนการเข้าสู่บทบาททางการเมืองของ ส.ส.สตรีแล้ว หลังจากนั้นผู้วิจัยก็ได้ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของ

ส.ส.สตรี โดยการอาศัยแนวความคิดทฤษฎีในเรื่องการเป็นตัวแทน ของ Eulau และ Paul D. Karps ในเรื่องการเป็นตัวแทนนั้น บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องทำหน้าที่ในเชิงการสนองตอบ 4 ประการคือ 1) การสนองตอบในเชิงการนโยบาย 2) การสนองตอบในเชิงบริการ 3) การสนองตอบในเชิงจัดสรรผลประโยชน์ และ 4) การสนองตอบในเชิงสัญลักษณ์ การสนองตอบดังกล่าว ส.ส.สตรีสามารถกระทำได้ทั้งในและนอกสภา โดยผู้วิจัยได้แยกพิจารณา ดังนี้คือ

บทบาทและหน้าที่ของ ส.ส.สตรีในสภานั้นจะพิจารณาจากการตั้งกระทู้ถาม, การเสนอญัตติ, การเสนอร่างพระราชบัญญัติ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสนองตอบความต้องการของประชาชนดังนี้ 1) การสนองตอบในเชิงนโยบาย และ 2) การสนองตอบในเชิงจัดสรรผลประโยชน์ และจากการศึกษาปรากฏผลดังนี้

1. การตั้งกระทู้ถาม

จากการศึกษาพบว่า ส.ส.สตรีได้ตั้งกระทู้ถามน้อยมากเพียง 2 เรื่องเท่านั้น และสาเหตุที่ ส.ส.สตรีไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการตั้งกระทู้ถามมี 2 ประการคือ 1) การตั้งกระทู้ถามนั้นไม่สามารถที่จะช่วยในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้ทันทั่วทั้งอัน เนื่องจากความล่าช้าในการนำเสนอต่อที่ประชุมสภาฯ และ 2) การตั้งกระทู้ถามถือเป็นมารยาททางการเมืองอย่างหนึ่งที่ ส.ส.ฝ่ายรัฐบาลจะต้องให้เกียรติต่อรัฐมนตรี และอาจจะรวมถึง ส.ส.ฝ่ายค้านด้วย จากสาเหตุดังกล่าว ส.ส.สตรีจึงไม่นิยมการตั้งกระทู้ถาม แต่จะใช้วิธีการอย่างอื่นแทนในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน เช่น การติดต่อขอความช่วยเหลือต่อรัฐมนตรี, อธิบดี หรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งสามารถที่จะช่วยดำเนินการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้รวดเร็วกว่าการตั้งกระทู้

2. การเสนอญัตติ

จากการศึกษาพบว่า ปรากฏผลในทานองเดียวกับการตั้งกระทู้ถาม กล่าวคือ จากจำนวนญัตติทั้งหมด 573 เรื่องที่เสนอเข้าสู่ที่ประชุมสภา ปรากฏว่า

เป็นผลงานของ ส.ส.สตรีเพียง 3 เรื่องเท่านั้นหรือคิดเป็นร้อยละ 0.52 และ การที่มีจำนวนญัตติที่เสนอเข้าสู่ที่ประชุมสภาน้อย ส.ส.สตรีได้ให้เหตุผลว่า การเสนอญัตตินั้นไม่ต่างกันมากกับการตั้งกระทู้คือเกิดผลในทางปฏิบัติน้อยและล่าช้ามาก ดังนั้น ส.ส.สตรีจึงเลือกที่จะใช้วิธีการอย่างอื่นในการสนองตอบความต้องการของประชาชน

3. การเสนอร่างพระราชบัญญัติ

บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญคือ การเสนอร่าง พ.ร.บ. แต่จากการศึกษาพบว่า ส.ส.สตรีได้เสนอร่าง พ.ร.บ. เข้าสู่ที่ประชุมสภาเพื่อพิจารณาเป็นกฎหมายเพียง 10 ฉบับ หรือคิดเป็นร้อยละ 1.07 เท่านั้น ส.ส.สตรีได้ให้เหตุผลถึงสาเหตุที่ทำให้การเสนอร่าง พ.ร.บ. มีไม่มากนักคือ 1) บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่าการเสนอร่าง พ.ร.บ. แต่ละฉบับนั้นจะต้องมีผู้รับรองไม่ต่ำกว่า 20 คน และ 2) ในทางปฏิบัติการเสนอร่าง พ.ร.บ. จะต้องเป็นมติของพรรคก่อน จากสาเหตุทั้งสองประการดังกล่าวทำให้ ส.ส.สตรีไม่สามารถเสนอร่าง พ.ร.บ. ได้มากเท่าที่ควรอันเนื่องมาจากเรื่องหลาย ๆ เรื่องที่ ส.ส.สตรีสนใจและต้องเสนอให้เป็นกฎหมายนั้นกลับไม่เป็นที่สนใจของ ส.ส.บุรุษ ซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือในการเสนอร่าง พ.ร.บ. นอกจากนี้การที่ ส.ส.สตรีมีจำนวนน้อยและกระจัดกระจายอยู่ในแต่ละพรรคทำให้ไม่สามารถร่วมมือการทำงานได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะดังที่กล่าวแล้ว การเสนอกฎหมายนั้นจะต้องเป็นมติของพรรคและจะกระทำข้ามพรรคไม่ได้ ด้วยเหตุนี้เมื่อไม่สามารถที่จะศึกษาได้ว่าจำนวนนั้นจะสามารถสนองตอบความต้องการตามแนวความคิดของ Eulau และ Karpis ได้จึงต้องพิจารณาจากรายละเอียดของเนื้อหา ร่าง พ.ร.บ. ที่เสนอ โดย ส.ส.สตรี และจากการศึกษาพบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่ของร่าง พ.ร.บ. ที่เสนอโดย ส.ส.สตรีจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก ดังนั้นจึงสามารถที่จะยอมรับได้ว่า ส.ส.สตรีมีบทบาทในการสนองตอบในฐานะตัวแทนทั้งของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ และประชาชนที่เป็นสตรีอันเป็นการสนองตอบในฐานะตัวแทนเพศเดียวกัน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ส.ส.สตรีมีบทบาทในการสนองตอบทั้งในเชิงนโยบายและในเชิงจัดสรรผลประโยชน์เพื่อประชาชนดังกล่าวข้างต้น

บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนอกสภา บทบาทของ ส.ส.สตรี ดังกล่าวนี้ เมื่อพิจารณาตามแนวความคิดเรื่องการเป็นตัวแทนของ Eulau และ Karps แล้วพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นการสนองตอบในเชิงการให้บริการ และในเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งสามารถพิจารณาและให้ข้อสรุปดังนี้

1. การพบปะเยี่ยมเยียนประชาชน

ประชาชนจะมีความหวังต่อตัวแทนที่ตนได้เลือกตั้งเข้าไปดังที่กล่าวแล้วว่า การเมืองไทยนั้นเป็นแบบระบบอุปถัมภ์ ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้แทนฯ กับประชาชนจึงเป็นเรื่องจำเป็นมา ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเกิดจากความใกล้ชิดสนิทสนม และความผูกพันที่มีต่อกัน และการรักษาความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสนิทสนมนี้ จำเป็นที่จะต้องมีการพบปะเยี่ยมเยียนบ่อย ๆ เพราะจะทำให้ทราบสารทุกข์สุกดิบ และแสดงความห่วงใยต่อกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการพบปะเยี่ยมเยียนประชาชนนั้น มีความจำเป็นต่อ ส.ส.สตรีทุกคน เพราะนอกจากจะได้ทราบปัญหาความเดือดร้อนต่าง ๆ ของประชาชน เพื่อที่จะนำไปพิจารณาแก้ไขต่อไปแล้วยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัว ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้แทนฯ ไปเยี่ยมก็จะทำให้เกิดความรู้สึกผูกพัน และกลายเป็นพวกพ้องเดียวกัน ก็จะนำไปสู่การสนับสนุนผู้แทนฯ ที่เป็นพวกพ้องของตนให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งในครั้งต่อไป

2. การดำเนินการช่วยเหลือและสนองตอบความต้องการของประชาชน

ภายหลังจากที่ ส.ส.สตรีได้ออกไปพบปะเยี่ยมเยียนประชาชน และได้รับทราบปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนแล้ว หลังจากนั้นเพื่อสนองตอบในฐานะตัวแทน ส.ส.สตรีจึงดำเนินการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ส.ส.สตรีส่วนใหญ่อาศัยวิธีการดังนี้

2.1 การให้ความช่วยเหลือเป็นการส่วนตัว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สนับสนุนในการเลือกตั้งของตน สำหรับรูปแบบการให้ความช่วยเหลือเป็นการส่วนตัวนี้มีทั้งเรื่องส่วนตัว เช่น ผากลูกเข้าโรงเรียน, ผากเข้าทำงาน เป็นต้น และที่เป็นเรื่องของท้องถิ่น เช่น การขอไฟฟ้า, ตัดถนน, ขุดบ่อน้ำ

เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการให้ความช่วยเหลือเป็นการส่วนตัวนั้นมักจะเป็นเรื่องที่ ปฏิเสธไม่ได้ เพราะมักให้แก่คนใกล้ชิด หรือพวกพ้องของตน ซึ่งถือเป็นการรักษา ความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง

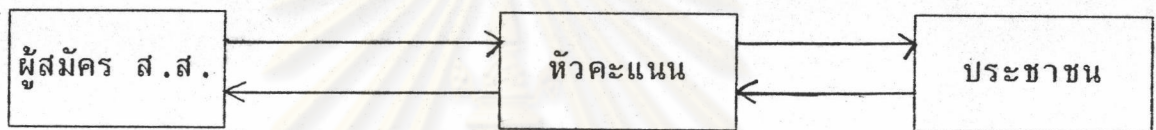
2.2 การติดต่อหรือทำหนังสือถึงรัฐมนตรี อธิบดี หรือส่วนราชการโดยตรง การขอความช่วยเหลือจากรัฐมนตรี อธิบดี หรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องโดยตรงแล้วมักจะเป็นเรื่องที่ใหญ่ และ ส.ส. สตรีจะต้องอาศัยการรู้จักสนิทสนมเป็น การส่วนตัว และต้องใช้กิริยามารยาทที่อ่อนน้อมในการเข้าติดต่อกับผู้ใหญ่จึงจะ ได้ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่า ส.ส. สตรีมีศักยภาพสูง เพราะมักจะได้รับความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเป็น อย่างดี

จากบทบาทของ ส.ส. สตรีทั้งในและนอกสภาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ส.ส. สตรีสามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้ตรงตามแนวศึกษาของ Eulau และ Karps นั่นก็หมายความว่า เพศมิได้เป็นอุปสรรคต่อการแสดงบทบาท ทางการเมืองของ ส.ส. สตรี จากข้อเท็จจริงดังกล่าว แสดงว่าสมมุติฐานในการ ศึกษาข้อที่ 3 ได้รับการยืนยัน เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าสตรีถ้าหากได้รับการ เลือกตั้งเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการสนอง - ตอบความต้องการของประชาชน หรือสามารถสร้างความพอใจให้กับประชาชนผู้ เลือกตั้ง ได้ก็จะได้รับการยอมรับจากประชาชน และก็จะนำไปสู่การสนับสนุนในการ เลือกตั้งครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยนี้มีข้อจำกัดประการแรกคือ การกำหนดขอบเขตการศึกษา เฉพาะเรื่องของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรี ซึ่งจำเป็นต้องใช้วิธีการรวบรวมข้อ - มูลส่วนหนึ่งโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งอาจจะเกิดความลำเอียงได้ และจากการกำหนด ขอบเขตดังกล่าวทำให้มิได้มีการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนและของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบุรุษต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรสตรี เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงที่ได้จากการสัมภาษณ์สมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรสตรี ดังนั้นถ้าหากว่าการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในโอกาสต่อไปสามารถ นำความคิดเห็นของประชาชนและของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบุรุษมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบได้ ก็จะทำให้ผลของการศึกษามีความสมบูรณ์และน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น กว่าเดิม

ประการที่ 2. จากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเลือกตั้งไทย ก็คือการเลือกตั้งของไทยจะพิจารณาจากตัวบุคคลมากกว่าคำนึงถึงพรรคการเมือง ทั้งนี้เพราะการไปเลือกตั้งของประชาชนนั้นเกิดจากการชักจูงไปลงคะแนนเสียงมากกว่าที่จะไปเพราะมีจิตสำนึกทางการเมือง เหตุผลที่การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทยเกิดจากการชักจูงหรือการระดมนั้นมีสาเหตุ 3 ประการคือ 1) ความสัมพันธ์ดั้งเดิมของสังคมไทยอันเป็นความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ (patron-client relation) ซึ่งเข้ามามีอิทธิพลต่อการเมืองไทยเป็นอย่างมาก โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เกิดจากบุคคล 3 ฝ่ายคือ

จากรูปแสดงให้เห็นว่าผู้สมัคร ส.ส. ต้องอาศัยหัวหน้าคะแนนในการระดมหรือชักจูงให้ประชาชนไปลงคะแนนเสียงสนับสนุนตน ในขณะที่ประชาชนต้องการความช่วยเหลือจากผู้สมัคร ส.ส. โดยเฉพาะภายหลังจากที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งส่วนใหญ่จะทำการเรียกร้องผ่านหัวหน้าคะแนน ซึ่งมักจะเป็นบุคคลสำคัญที่ประชาชนในท้องถิ่นให้ความเคารพนับถือ ในทำนองเดียวกันหัวหน้าคะแนนแม้บางครั้งจะไม่ต้องความช่วยเหลือจากผู้สมัคร ส.ส. แต่ก็ต้องการความเคารพนับถือในฐานะคนสนิทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2) เกิดจากปัญหาความยากจน ทำให้ประชาชนเกิดความเดือดร้อนในการดำรงชีวิต เพราะฉะนั้นเมื่อมีผู้สมัครฯ มาเสนอความช่วยเหลือ โดยการแลกเปลี่ยนกับคะแนนจึงจำเป็นต้องอยู่เองที่ประชาชนจะต้องคำนึงถึงเรื่องปากท้องหรือเพื่อความอยู่รอดมากกว่าที่จะคำนึงถึงความถูกต้องตามหลักการประชาธิปไตย ข้อเสนอสำหรับในประเด็นนี้คือรัฐบาลจะต้องทบทวนแผนการพัฒนาที่ผ่านมาซึ่งก่อให้เกิดความล้มเหลวส่งผลให้ช่องว่างระหว่างรายได้ของประชาชนห่างกันมากยิ่งขึ้น จะต้องเปลี่ยนแผนการพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ โดยมุ่งเน้นการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม และพยายามสร้างงานเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะในชนบท เช่นการสร้างงานนอกฤดูเก็บเกี่ยว เป็นต้น ผู้วิจัยคิดว่าถ้าสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นพ้นจากวิกฤตการณ์แห่งความยากจนแล้ว ปัญหาการเลือกตั้งของไทยที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบันอาจจะหมดไป

3) เกิดจากขาดจิตสำนึกทางการเมือง การปลูกฝังการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยยังไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะคนไทยยังคงเคยชินกับการปกครองแบบอำนาจนิยม เพราะฉะนั้นการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยนั้นจะต้องมีการให้การศึกษาอย่างต่อเนื่อง ในระดับโรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการปกครองแบบประชาธิปไตย เช่น รูปแบบสภานักเรียน ขณะเดียวกันในระดับชุมชนหมู่บ้าน ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการทำงานกันเป็นกลุ่ม เช่น จัดตั้งเป็นกลุ่มสหกรณ์ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะช่วยพัฒนาจิตสำนึกของประชาชนแล้วยังทำให้เกิดพลังต่อรองอีกด้วย

ประการที่ 3. ข้อจำกัดประการหนึ่งของ ส.ส.สตรี คือนอกจากจะเป็นชนกลุ่มน้อย (minority) แล้วยังขาดการร่วมมือในการทำงานระหว่าง ส.ส.สตรีด้วยกัน เพราะฉะนั้นจึงทำให้ขาดพลังต่อรองในทางการเมือง อันที่จริงการที่ ส.ส.สตรีเป็นชนกลุ่มน้อยนี้ถ้าพิจารณาในอีกมุมหนึ่ง เท่ากับว่ากลายเป็นจุดเด่นที่อยู่ในความสนใจจากทุก ๆ ฝ่ายที่คอยจ้องมองการทำงานของ ส.ส.สตรี ดังนั้นการที่ ส.ส.สตรีมีความสนใจหยิบเรื่องใดเรื่องหนึ่งขึ้นมาพิจารณามักจะได้รับความสนใจจากหลาย ๆ ฝ่ายเสมอ เช่น ประชาชน สื่อมวลชน เป็นต้น แต่หลาย ๆ เรื่องที่ ส.ส.สตรีมีความสนใจที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะ ส.ส.สตรียังขาดการร่วมมือทำงานกันอย่างจริงจัง จึงทำให้ขาดพลังต่อรองในทางการเมือง และทำให้ถูกมองว่า ส.ส.สตรีได้อาศัยสถานภาพการเป็นชนกลุ่มน้อย เป็นเหตุผลในการสนใจปัญหาเรื่อง สตรี เด็ก คนชรา และคนพิการ เพื่อสร้างภาพพจน์ให้แก่ตนเองมากกว่าที่จะสนใจแก้ปัญหาเหล่านี้อย่างจริงจัง เพราะฉะนั้นข้อเสนอในประเด็นนี้ก็คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสตรีควรที่จะผลึกกำลังกันร่วมมือทำงานมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การยอมรับของประชาชนโดยทั่วไปเกี่ยวกับความสามารถในบทบาททางการเมืองการปกครอง